

Sundsvalls kommun
skolan@sundsvall.se

2018-12-20
Dnr 400-2017:7324

Rektor vid Sundsvalls gymnasium Hedbergiska 4
markus.nordenberg@sundsvall.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av gymnasieskolans
demokratiuppdrag vid Sundsvalls gymnasium
Hedbergiska 4 i Sundsvalls kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolans demokratiuppdrag. Syftet är att granska i vilken utsträckning gymnasieskolans demokratiarbete ger eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare. Granskningen fokuserar särskilt på det klassrumsnära arbetet med demokratiska förmågor som sker inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare?
 - a. I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?
 - b. I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?
2. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?
3. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Granskningen genomförs i 24 skolenheter, som utifrån program och region, slumpvis valts ut. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. I urvalet har hänsyn tagits till studieförberedande program och yrkesprogram samt en spridning inom tre av myndighetens regionindelningar (Göteborg, Stockholm och Umeå). Sundsvalls gymnasium, Hedbergsgata 4, i Sundsvalls kommun med Sundsvalls kommun som huvudman ingår i denna granskning. Vid skolan har samhällsvetenskapligt program valts ut som exempel på hur undervisningen genomförs.

Skolinspektionen besökte Sundsvalls gymnasium, Hedbergsgata 4, den 24 och 25 september 2018. Besöket genomfördes av utredarna Magnus Ledman och Maud Karlström. Intervjuer med rektorn, den undervisande läraren och elever från årskurs 1 i Samhällskunskap 1b vidsamhällsvetenskapsprogrammet, samt lektionsobservationer har genomförts. Vid tiden för granskningsbesöket hade kursen nyligen inletts, varför bedömningen i vissa delar baseras på lärarens planering för den fortsatta undervisningen.

Vid Sundsvalls gymnasium, Hedbergsgata 4, finns två högskoleförberedande program: samhällsvetenskapsprogrammet och estetiskt program. Enheten är organiserad i två arbetslag. Vid enheten finns fem lärare med legitimation och behörighet att undervisa i samhällskunskap. Totalt finns det 27 lärare på enheten. På samhällsvetenskapsprogrammet finns det totalt 16 lärare fördelade på 14,5 heltidstjänster. Av dessa har fyra lärare legitimation och behörighet att undervisa i samhällskunskap 1b.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Sundsvalls gymnasium, Hedbergsgata 4, i Sundsvalls kommun har ett väl fungerande arbete för att ge eleverna en undervisning som ger möjlighet att utveckla de förmågor som behövs för att verka som ansvarstagande demokratiska medborgare. Eleverna får i hög utsträckning möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar för eleverna, så att de ges möjlighet att utveckla en förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger även i hög utsträckning utrymme för kontroversiella frågor och klargör vårt samhälles demokratiska värderingar samt bedriver en undervisning som stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Läraren bedriver vidare en undervisning som i hög utsträckning utvecklar elevernas praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser samtidigt som undervisningen bedrivs i demokratiska arbetsformer.

Skolinspektionen bedömer vidare att rektorn i hög utsträckning skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget genom att exempelvis i sitt beslutsfattande beakta faktorer som kan påverka elevernas förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor.

Dock bedömer Skolinspektionen att rektorn och läraren i låg utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete för att kunna skapa goda förutsättningar för alla elevers möjlighet att utveckla demokratiska förmågor. Skolenhetens utvecklingsbehov ligger därför främst i att utveckla kvalitetsarbetet avseende frågor som berör demokratiuppdraget i undervisningen för samhällskunskap 1b för att om möjligt i ännu högre utsträckning ge eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare.

Bedömning av fråga 1a: I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren ser även till att presentera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger i hög utsträckning utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen samt klargör vårt samhälles demokratiska värderingar och bedriver en undervisning som aktivt stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionens intervjuer och observationer visar att eleverna under ordnade former under lärarens ledning och självständigt i grupp ges möjlighet att diskutera och argumentera

med varandra där skilda synsätt ställs mot varandra och olika argument ges utrymme. Såväl läraren som elever uppger i intervjuer att det råder en ömsesidig respekt mellan parterna i diskussionerna där man lyssnar på varandras argument och utvecklar ett politiskt självförtroende.

Läraren uppger i intervju att när klassen arbetade med valet fick eleverna besöka valstugorna och ställa frågor till politikerna. Läraren delade in eleverna i grupper där de fick formulera frågor, därefter fick eleverna genom en demokratisk beslutsprocess avgöra vilka frågor som skulle ställas till politikerna. Eleverna fick i uppdrag att formulera frågor som ligger nära dem själva. När eleverna kom tillbaka från valstugorna sattes svaren in i en matris för att synliggöra var de politiska partierna står i olika sakfrågor. Läraren berättar vidare att hen tillsammans med eleverna i momentet som handlar om ideologier har genomfört en fyra hörnsövning som utgick ifrån socialliberalismen. I fyra hörnsövningen fick eleverna ställa de socialliberala värdena om individens ansvar kontra samhällets ansvar emot varandra genom att diskutera vilka elever som ska få rätt till stöd och hjälp i skolan. Läraren uppger vidare att eleverna kommer att ges möjlighet att lära sig att förstå ideologierna och på så vis utveckla en förståelse för de politiska systemen. De kommande veckorna ska eleverna tilldelas en ideologi som de senare ska argumentera för. Syftet är att eleverna exempelvis ska kunna titta på ett nyhetsprogram och kunna identifiera ideologier. Eleverna ska få göra detta genom att titta på Tv-debatter och diskutera vilka ideologier som står bakom åsikterna i argumentationen mellan parterna. Läraren berättar att det även kommer att ske ett samarbete med svenskämnet där eleverna genom att arbeta med textanalyser kommer att få öva sig i att identifiera olika ideologier.

Eleverna uppger i intervju att undervisningen för närvarande handlar om ideologier och när de tidigare pratade politik i undervisningen så presenterade läraren olika värderingar och politiska ställningstaganden. Eleverna ger exempel på partier och förutsättningar för regeringsbildandet där läraren pratat om hur man ser på invandring och hur olika synsätt kan skilja sig.

Läraren uppger att eleverna övas i förståelse för olika perspektiv när hen tilldelar eleverna olika roller, exempelvis i rollspelet *FN och världsbanken*. Ett annat exempel som läraren tar upp är en planerad ideologidebatt. Förutsättningarna är att eleverna befinner sig på planeten Urgu och får utifrån tilldelade ideologier i uppdrag att diskutera och argumentera för hur planeten ska styras. Läraren uppger att rollspel är bra eftersom eleverna går in i en roll och får förståelse för andras perspektiv.

Av intervju med läraren framkommer att läraren planerar att genomföra undervisningsmoment i kursen där eleverna kommer att diskutera konflikter som kan uppstå mellan olika demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna tillsammans med eleverna. Detta kommer att ske genom att klassen kommer att få diskutera folkrätten, mänskliga rättigheter och krigets lagar. Hur kan världen låta situationen i Syrien fortgå, eller låta flyktingar drunkna i medelhavet är exempel på frågor som kommer att diskuteras. Denna typ av frågor brukar enligt läraren engagera eleverna och då brukar de även komma in på FN:s roll och hur FN som organisation fungerar. Läraren berättar vidare att hen brukar använda sig av konflikten i Rwanda brukar i syfte att diskutera FN och dess roll.

Av intervjuer med elever och lärare framkommer att eleverna utvecklar sin samtalskompetens och sitt politiska självförtroende som ett resultat av samtal, diskussion och argumentation i undervisningen. Eleverna uppger i intervju att om de först får tid att

tänka på sina egna uppfattningar och inta en ståndpunkt för att sedan formulera sig och lyssna på andras argument och åsikter, så sker det en kunskapsutveckling. Lärarens erfarenhet är att de allra flesta elever lär sig mycket av diskussioner och argumentationer.

Av intervjuer med elever och lärare framkommer att eleverna ges utrymme att diskutera tänkbara kontroversiella frågor i undervisningen. Eleverna uppger i intervjuer att feminism och sexualitet uppfattas som kontroversiella frågor i klassen och att de kommer att få diskutera dem i kursen. Läraren uppger i intervju att könsidentitet är en kontroversiell fråga i klassen. Läraren planerar att beröra frågor om sex och samlevnad i kursen och, bland annat kommer könsidentitet att diskuteras. Läraren uppger vidare att dödsstraff brukar vara en kontroversiell fråga och planerar att ta upp den i undervisningen genom att eleverna kommer att få ta ställning och argumentera för eller emot dödsstraff. Tanken är att när eleverna får fördjupa sig i frågan och diskutera den så ska de få nya perspektiv och en förståelse för att det kan finnas olika sätt att se på frågan om dödsstraff.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att läraren klargör vårt samhälles demokratiska värderingar och att undervisningen aktivt stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Vid observerade lektioner frågar läraren vid ett antal tillfällen exempelvis om eleverna förstår och fördelar taltiden rättvist mellan eleverna.

Läraren uppger i intervju att vara demokratisk är ett förhållningsätt och för att kunna vara demokratisk så måste man som lärare börja med att bygga relationer och stärka elevernas självkänsla. När man har byggt relationer kan man ge eleverna mer ansvar och inflytande över undervisningen uppger läraren. Läraren uppger att hen ibland ger eleverna ett större ansvar och om man gör det och det inte fungerar får man diskutera med eleverna varför det inte fungerade och vad man ska göra istället. Att ha en relation med eleverna som gör att eleverna vågar säga till om de tycker något, är viktigt enligt läraren. Eleverna uppger i intervju att de uppfattar läraren som inkännande och rättvis, exempelvis när det gäller fördelning av taltid och tillämpning av ordningsregler.

Bedömning av fråga 1b: I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning får en undervisning som utvecklar deras praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser, såväl när det kommer till att bereda ett förslag, som genom att praktiskt öva sig i olika mötesformer, röstningsförfaranden och majoritetsprinciper samt analysera konsekvenserna av dessa. Skolinspektionen bedömer även att eleverna får en undervisning som i hög utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer genom att eleverna ges inflytande över hur undervisningen ska genomföras.

Skolinspektionens intervjuer med lärare, elever och observationer visar att eleverna får öva sig i olika demokratiska beslutsprocesser och att undervisningen bedrivs i demokratiska arbetsformer. Av intervju med läraren framkommer att eleverna inom ramen för undervisningen övas i olika röstningsformer såväl genom slutna som öppna omröstningar och får diskutera konsekvenserna av olika typer av röstningsförfaranden. Läraren ger ett exempel på ett kommande kursmoment: *Så styrs Sverige*, då ett val kommer att genomföras

och eleverna kommer att få öva sig i att följa arbetsgången från ett förslag till ett fattat beslut. Läraren uppger att eleverna även tränas i olika demokratiska beslutsprocesser i samband med att de bereds inflytande över kursens utformning.

Läraren uppger i intervju att när kursen börjar så får eleverna "köpa" planeringen av det första momentet, men i kommande planeringar får eleverna vara med och bestämma tid och former för undervisningen och examinationer. Läraren säger att hen under kursens gång skaffar sig kännedom om vilka behov eleverna har och på vilken nivå de ligger på. Eleverna uppger i intervju att läraren alltid lämnar utrymme för synpunkter på undervisningen. I de individuella samtalen som genomförs i början av kursen och som genomfördes under de observerade lektionerna frågar läraren också eleverna hur de vill att undervisningen ska utformas. Eleverna uppger vidare att de är medvetna om att graden av elevinflytande styrs av vilken insikt och kunskap de har om kursens innehåll. Eleverna fortsätter att berätta att examinationsformer och tid för uppgifter är sådant som de hittills fått vara med och påverka i kursen, men när de kommer längre in i kursen kommer de att få påverka arbetsformer i högre utsträckning. Detta bekräftas vid de observerade lektionerna där läraren gav eleverna i uppdrag att ta ställning för vilken examinationsform de föredrar i momentet ideologier.

Bedömning av fråga 2 och 3: I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor, samt för att möta pojkar och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a/1b?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn vid Sundsvalls gymnasium, Hedbergsgata 4, behöver tillsammans med läraren inom ramen för skolans kvalitetsarbete, samverka för att skapa goda förutsättningar för alla elever att utveckla demokratiska förmågor. Detta särskilt genom att i högre utsträckning gemensamt planera genomförandet av skolenhetens demokratiuppdrag inom ramen för Samhällskunskap 1b.
- Rektorn vid Sundsvalls gymnasium, Hedbergsgata 4, behöver tillsammans med läraren följa upp och analysera huruvida eleverna vid skolenheten, inom ramen för Samhällskunskap 1b utvecklar demokratiska förmågor, så som exempelvis förståelse för andras perspektiv, förståelse för vad det demokratiska förhållningssättet innebär, samt praktisk förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna i låg utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa goda förutsättningar för alla elevers, både pojkars och flickors, möjlighet att utveckla demokratiska förmågor. Rektorn och läraren planerar inte gemensamt för genomförandet av och följer inte heller tillsammans upp eller analyserar hur undervisningen utvecklar elevernas demokratiska förmågor. Rektorn skapar däremot i hög utsträckning goda förutsättningar för demokratiuppdraget för alla elever, såväl pojkar som flickor. Detta genom att avsätta lämpliga resurser och i sitt beslutsfattande i övrigt ta hänsyn till faktorer som påverkar de aktuella elevernas lärande utifrån deras behov och förutsättningar. Läraren känner i hög utsträckning till och beaktar alla elevers, både pojkars

och flickors, bakgrund och tänkbara behov vid planering av undervisningen. Läraren utgår från den enskilde eleven, både pojkars och flickors behov, förkunskaper och förutsättningar vid genomförande av undervisningen.

Intervjuer med rektorn och läraren samt skriftliga underlag från skolan visar att det inte finns någon samverkan där rektorn och lärare planerar för eller följer upp och analyserar genomförandet av s demokratiuppdraget. Läraren uppger att det inte sker någon planering eller uppföljning av undervisningens innehåll avseende gymnasieskolans demokratiuppdrag inom ramen för kursen Samhällskunskap 1b tillsammans med rektorn. Vidare uppger läraren att rektorn uppmuntrar till samverkan men förutsättningarna saknas. Var tredje onsdag har lärarna ämneslärarträffar men då är det mest praktiska frågor som avhandlas och det finns inte så mycket tid för ämnesutveckling. Rektorn uppger i intervju att hen inte är involverad i gymnasieskolans demokratiuppdrag när det gäller det specifika genomförandet av kursen samhällskunskap 1b. Lärarna är enligt rektorn ålagda att genomföra sitt uppdrag utifrån styrdokumentet och det måste rektorn lita på att de klarar. Rektorn uppger att hen inte specifikt känner till vad som händer i kursen.

Skolinspektionens intervjuer med rektorn, lärare och elever visar att läraren känner till och beaktar elevernas bakgrund, förutsättningar utifrån kön, socioekonomi och migrationsbakgrund, samt tänkbara individuella behov vid planering av undervisningen. Läraren uppger i intervju att eleverna har olika förutsättningar och bakgrund och att det framkommer i undervisningen genom elevernas förkunskaper och behov av anpassningar och stöd när de arbetar med olika uppgifter. Läraren uppger vidare att hen i samband med kursstarten genomför individuella samtal med eleverna. Där ställer läraren frågor om det finns saker som läraren behöver veta om eleverna som kan påverka undervisningen. Exempelvis kan det handla om vilka undervisningsformer och examinationsformer som passar eleven bäst. Läraren uppger att hens erfarenhet är att pojkar generellt sett presterar sämre än flickor. Utifrån underlaget från de individuella samtalen kan läraren identifiera och nivåanpassa innehållet efter elevernas behov och förutsättningar vid fortsatt planering. Läraren uppger vidare att det finns exempel på pojkar som inte vill visa sina kunskaper i klassrummet exempelvis genom att svara på frågor eller delta i diskussioner i helklass. I dessa fall för läraren ett resonemang med de aktuella eleverna om varför de inte vill visa sina kunskaper och försöker på olika sätt uppmuntra dem att göra det.

Rektorn uppger i intervju att hen lyfter könsperspektivet i samtal med läraren. Hur skapar skolan en undervisning som inte missgynnar pojkar är en fråga som rektorn tar upp i samtal med läraren. Enligt rektorn har pojkar lägre resultat än flickor inom det samhällsvetenskapliga programmet på skolan. Vidare uppger rektorn att undervisningen inom det samhällsvetenskapliga programmet, enligt hans uppfattning, gynnar flickor eftersom examinationerna ofta består av rapporter och PM som ska skrivas och lämnas in. Rektorns erfarenhet är att pojkar har svårare att formulera sina reflektioner skriftligt. Däremot gynnar diskussioner och seminarier pojkarnas kunskapsutveckling, enligt rektorn. Rektorns tidigare erfarenheter har visat att med fler seminarier och diskussionsforum så visade pojkarna bättre resultat jämfört med när de fick skriva rapporter och PM. Rektorn uppger att hen lyfter detta i arbetslaget och uppmanar lärarna till ökad variation av kunskapsredovisningar för att skapa goda förutsättningar för alla pojkars och flickors möjlighet att utveckla demokratiska förmågor.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 3 juni 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 3177, 903 04 Umeå. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:7324) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

Joakim Blomberg
Enhetschef

Magnus Ledman
Föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

www.skolinspektionen.se/demokrati

Bilaga: Författningsstöd

Rättslig reglering mm

Ett av gymnasieskolans viktiga uppdrag är att förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska därför utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. I utbildningen ska hänsyn tas till elevernas olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att främja elevernas allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. (Skollagen 2010:800: 1 kap. 4-5 §§). Gymnasieskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Eleverna ska också ges kunskaper och förutsättningar för att kunna delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv (Skolverket 2011: 11f). Läroplanen slår fast att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden – undervisningen måste också bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet (Skolverket 2011: 6).

Utbildningen i gymnasieskolan ska vara likvärdig och samtidigt anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter (Skolverket 2011:6).

Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning. (Skolverket 2012:11). I en rad studier är sambanden mellan individfaktorer som social bakgrund, kön och etnicitet och utbildningsresultat väl belagda. Detta gäller framför allt hur olika aspekter av elevernas sociala bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå, kulturella kapital, etc) påverkar deras skolresultat. Även i den internationella forskningen är socioekonomisk status (familjens inkomst, yrke och utbildning) kopplat till elevernas resultat (Skolverket 2009:31).

Av skollagen framgår att rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas. Rektorn ska också besluta om sin enhets inre organisation och fatta sådana beslut som det av skollagen och andra författningar framgår att rektorn ska fatta. Det handlar bland annat om ansvaret för den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet och skolans kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället (Skolverket 2013a:5). Det är viktigt att rektorn följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. Utgångspunkten är de nationella mål och de områden som man har beslutat att fokusera i utvecklingsarbetet. Rektorn bör se till att verksamheten genomförs utifrån den gjorda planeringen (Skolverket 2012:28f).

I läroplanen betonas förståelse och medmänsklighet och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollag och läroplan och klart ta avstånd från det som strider däremot. Samtidigt ska skolan sträva efter saklighet och allsidighet och vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram (Skolverket 2011: 5f). Här finns en spänning mellan att å ena sidan stimulera elevers åsiktsyttrande samtidigt som eleverna ska påverkas att omfatta vissa värden. Centralt blir här de riktlinjer som läroplanen anger för lärarnas ansvar där läraren ska klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna och tillsammans med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser. Lärarna ska därtill öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av detta (Skolverket 2011: 12).

Sammanfattningsvis kan skolans demokratiska uppdrag utifrån läroplanens inledande kapitel kopplas till tre olika aspekter – *grundläggande demokratiska värderingar* (ex. jämställdhet och solidaritet), *medborgerliga förmågor* (ex. kritisk reflektion, kommunikation, konflikthantering och demokratiskt beslutsfattande) och *teoretiska kunskaper om politik och samhälle* (Skolverket 2011, Ekman & Pilo 2012), varav denna granskning fokuserar på förmågorna. Annorlunda uttryckt består skolans demokratiska uppdrag i att dels förmedla kunskaper om samhället och demokratin på system- och institutionsnivå, och dels färdigheter i att tillämpa ett demokratiskt förhållningssätt för att kunna delta i samhällslivet (Långström & Virta 2016: 35 och 57).

Skolans demokratiuppdrag är ett övergripande arbete som ska genomsyra hela skolans verksamhet och ingår i flera ämnen (Skolverket 2013: 5; Långström & Virta 35). Samtidigt har samhällskunskapsämnet i flera hänseenden en särställning när det gäller att förmedla och förankra dessa demokratiska kunskaper och färdigheter (Skolverket 2010: 44, Ekman & Pilo 2012: 59; Långström & Virta 2016: 23 och 35). Ämnesplanen anger att undervisningen i samhällskunskap i gymnasieskolan syftar till att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Fokus ligger på såväl förmedling av teoretiska kunskaper om demokratiska förhållningssätt och mänskliga rättigheter som utveckling av förmågor kopplade till att analysera samhällsfrågor och uttrycka sina kunskaper och uppfattningar (Skolverket 2011: 143ff). Samhällskunskapsämnet utgör således en central del skolans i demokratiska uppdrag (Långström & Virta 2016: 23).

Mot denna bakgrund avgränsas granskningen av gymnasieskolans demokratiuppdrag mot just hur detta uppdrag förvaltas och gestaltas inom ämnet Samhällskunskap. För att möjliggöra jämförelser mellan yrkes- och högskoleförberedande program riktas granskningen specifikt mot den gymnasiegemensamma kursen Samhällskunskap 1a1/1b.

Referenser

- Ekman, Joakim & Pilo, Lina (2012) *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*. Stockholm: Liber.
- Långström, Sture & Virta, Arja (2016) *Samhällskunskapsdidaktik. Utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2009) *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*.

Skolverket (2010) *Morgondagens medborgare*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012) *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013) *Förskolans och skolans värdegrund*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a) *Juridisk vägledning. Mer om ...Förskolechefen och rektorn*. Stockholm: Skolverket.